

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 316.61:316.77(045)

Бесєдіна Г.,
аспірантка, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), mykhai@ukr.net

СПЕЦИФІКА ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИСКУРС» У ФІЛОСОФІЇ МІШЕЛЯ ФУКО

Сучасні соціально-культурні процеси відбуваються достатньо швидко. І перед дослідниками в усе більшій мірі постає питання про пошук дієвої і оптимальної методології для дослідження соціально-культурних явищ.

Важливим етапом для дослідника є аналіз підходів попередників для пошуку відповідей на вищезазначені проблеми.

У статті буде розглянуто і проаналізовано специфіку тлумачення концепції «дискурс» у філософії Мішеля Фуко. Поняття дискурсу не є новим для філософії і соціології, адже про нього згадують ще у стародавній Греції, як про певну мовну подію. У другій половині XX століття його, тією чи іншою мірою, використовують багато філософів, соціологів, лінгвістів, зокрема Г. Макркузе, Р. Барт, П. Бурдьє, Тен А. ван Дейк тощо.

Концепція дискурсу займає важливе місце у філософському підході Мішеля Фуко. Він прагнув переосмислити природу соціального і ті принципи які лежать в його основі. Фуко поступово приходив до думки, що уся наша історія не являє собою лінійного розвитку. Кожна окрема епоха являє собою унікальне утворення, яке формується в межах певних смислів і формує ці смисли. Таким чином ретроспективний підхід у дослідженні історичних явищ виявляється хибним.

Фуко не дає чіткого і лаконічного визначення поняттю дискурс. Але загалом можна сказати що дискурс – це не просто середовище, чи мовна взаємодія, це в першу чергу сукупність правил що обумовлюють дискурсивну практику.

Філософський підхід Фуко, як зазначають критики, децю непослідовний, проте безумовно є надзвичайно важливим для сучасної соціально-філософської думки. А концепція дискурсу дозволила переформувати спосіб у який досліджується історія і якщо не позбутися то хоча б послабити суб'єкту упередженість.

Ключові слова: дискурс, М. Фуко, П. Бурдьє, політичний дискурс, науковий дискурс, поле політики.

Сучасні гуманітарні науки все частіше зіштовхуються із низкою методологічних проблем. Така ситуація частково пов'язана зі зміною наукових підходів і потребою у формуванні нової методології. Соціальна філософія і соціологія також переживають певні методологічні і змістовні труднощі.

Одним з найперспективніших напрямків сучасних соціально-філософських досліджень є практико орієнтовні теорії. Практико орієнтовні підходи не можна об'єднати в певну цілісність, напевно, єдине що їх об'єднує – це відмова від домінуючої позиції теорії і пошук тих «неявних» чинників, які лежать в основі людської поведінки. Ідейною основою для цих теорій, в тій чи іншій мірі, слугували підходи Еміля Дюркгайма, Людвіга Вітгенштайна, Мартіна Гайдегера, П'єра Бурдьє, Мішеля Фуко тощо. Ми зупинимось на підході Мішеля Фуко, зокрема, на його концепції дискурсу [2].

Мішель Фуко отримав світову славу завдяки своєму нетривіальному підходу до проблеми соціальної структури. Наукові погляди Фуко сформувалися під впливом багатьох філософів. На інтерес Фуко до історіографії в значній мірі вплинула філософія Гегеля. У інтерв'ю, яке було внесено до праці «Politics. Philosophy. Culture. Interviews

and others writings 1977–1984» Фуко так говорить про своїх «вчителів»: «Гайдегер завжди мав для мене велике значення. Спочатку я читав Гегеля, потім Маркса, а Гайдегера почав читати в 1952 чи 1952 році, а в 1953 чи 1952 році, не пам'ятаю точно, прочитав Ніцше...», і трохи далі продовжує: «Усе моє становлення як філософа було обумовлено моїм прочитанням Гайдегера. але визнаю, що Ніцше одержав над ним верх. Моє знайомство з Ніцше набагато ґрунтовніше, ніж знайомство з Гайдегером, тим не менш, обидва знайомства мають відношення до мого основоположного досвіду. Я намагався читати Ніцше в п'ятдесяті роки, але Ніцше, сам по собі нічого мені не говорив! Тоді як Ніцше разом із Гайдегером справили справжній філософський шок» [12, с. 250].

Ще одним взірцем для Фуко став Сартр, з яким вони достатньо тісно спілкувалися у межах Колеж де Франс. Також потужний вплив був з боку Луї Альтюсера, зокрема, через безпосереднє спілкування під час навчання у Вищій нормальній школі. Саме через Альтюсера Фуко поглибив свій інтерес до марксизму і навіть вступив до лав комуністичної партії, проте надовго він там не затримався.

Повертаючись до поняття дискурс потрібно зазначити, що воно не є новим для філософії і своїми коріннями заглиблюється в давньогрецьку риторичку. Проте у своєму сучасному варіанті поняття дискурсу виникає в 60–х роках XX століття в межах французького постструктуралізму. Дискурс тлумачать як певний образ мислення, ідеологію і те, як вона проявляється у мові [3].

В загальному вигляді дискурс визначають як сукупність кодифікованих лінгвістичних звичаїв, пов'язаних з певним типом соціальної практики. Наприклад юридичний дискурс, медичний дискурс, релігійний дискурс.

Потужним дослідницьким напрямком, в межах якого поняття дискурс стоїть на передовій, є критичний дискурс аналіз, відомим представником якого є Т. А. ван Дейк – нідерландський дослідник, професор Амстердамського університету та експерт в області критичного дискурс-аналізу, автор багатьох статей і книг. В книзі «Ідеологія: Міждисциплінарний підхід» Ideology: A Multidisciplinary Approach. London: Sage, 1998 він дає декілька визначень поняттю дискурс:

1. В широкому сенсі дискурс – це певна комунікативна подія, що відбувається між мовцями, слухачами у певному часовому, просторовому, тощо контекстах. Дискурс у такому значенні може бути як вербальним, письмовим, а також мати невербальні компоненти. В якості прикладу ван Дейк наводить розмову з другом, діалог лікаря і пацієнта.

2. У вузькому сенсі зазвичай зупиняються на вербальній складовій. Тут дискурс означає завершений чи протяжний «продукт» комунікативної дії.

3. У своєму третьому значенні дискурс визначається як конкретна розмова.

4. Дискурс як тип розмови, як тип вербальної продукції.

5. Дискурс як жанр. Так ми використовуємо формулювання: «науковий дискурс», «політичний дискурс»...

6. І шосте значення поняття дискурсу, який Ван Дейк називає найбільш абстрактним – це дискурс як соціальна формація. Коли дискурс стосується певного специфічного історичного періоду або цілої культури. В такому разі ми зіштовхуємося з формулюваннями – «комуністичний дискурс», «буржуазний дискурс», «організаційний дискурс». Саме в цьому смислі Ван Дейк і говорить про ідеологічний дискурс [8].

Як зазначає Андрій Кібрік російський філолог, доктор філософії і директор інституту мовознавства РАН, поняття дискурсу є центральним для сучасної лінгвістичної теорії. Поняття дискурсу не нове, проте його сучасне (постмодерністське) тлумачення відрізняється від класичного. Класичний варіант цього поняття означає «будь-які форми мовної взаємодії між людьми. Слово «дискурс» походить від латинського дієслова, яке означає «бігати». У вихідному значенні латинське слово *discursus* – це певна метушня, біганина. А похідне значення – це «бесіда, розмова», «мова, використання мови». За цими похідними значеннями стоїть метафора певного швидкого пересування думок чи, можливо, слів між свідомістю одного учасника взаємодії і іншого» [5, с. 10–11].

Салін Карлінг (Sulin Carling), дослідник із університету в Чикаго, зазначає, що ідея дискурсу часто розуміється як особливе усвідомлення соціального впливу на використання мови.

Досить часто поняття дискурсу застосовується у зв'язку з мовленнєвими актами, але він концептуалізується як у просторових, так і візуальних формах.

Ідея дискурсу підкреслює, що мова – це соціальна і суспільна практика. В семіотиці один із способів концептуалізації дискурсу полягає в тому, щоб розглядати його як відображення його конкретного контексту в певній частині суспільства.

Лінгвіст Майкл Холідей (Michael Halliday) визначає дискурс як одиницю мови, яка більше за речення і вкорінена у певному контексті. Таким чином, наголошує дослідник, існує багато різних типів дискурсу кожен з яких володіє своїми мовними особливостями, а соціальний контекст (дискурс), в якому відбувається мовлення, визначає форму і характер цього промовляння [10].

Визначаючи поняття дискурсу дослідники вказують на його мовну складову. Мова, як особливий вид практики, на сьогоднішній день є надзвичайно важливим предметом дослідження для наукової спільноти. Проте значення мовних виразів залежить від багатьох контекстів, а через пізнання мови відбувається процес інтеграції людини у певну спільноту. Тим не менш знання певної мови не гарантує залученості у дискурс. Значення слів завжди ширші за ті, що передбачають закони мови [2].

Як зазначив А. Зінов'єв, найпопулярнішою темою дискурсу стала після подій 1968 року у Парижі, і саме у цей час концепцію дискурсу застосовують під час розгляду політичних питань. Першим хто ввів поняття дискурсу у науковий обіг став Ролан Барт, який під дискурсом розумів будь яку значиму єдність мовленнєву або візуальну. Популярним поняття дискурсу

стало завдяки Праці Маркузе «Одномірна людина», де значення поняття дискурсу майже повністю збігається зі значенням цього поняття у Барта. Зінов'єв наголошує, що саме «Концепція дискурсу Барта–Маркузе послужила основою для концепції дискурсу Фуко і була повністю поглинена нею» [1, с. 131].

Творчість Мішель Фуко і П'єр Бурдьє важко зрівнювати на основі важливості їх здобутків. У своїх напрямках вони, безперечно, є зірками. Враховуючи сучасний дискурс в якому перебували філософи і той бекграунд на якому вони зросли, ми знаходимо багато спільних мотивів у їх творчості. Як зазначає Фредерік Лебарон, соціолог і професор у Вищій нормальній школі Парижу – Саклаї, а також керівник кафедри соціальних наук цього ж університету, у статті «Фуко і Бурдьє у Колеж де Франс» «Foucault and Bourdieu at the Collège de France» зазначає, що період інтенсивної і плідної співпраці Фуко і Бурдьє відбувся в період з 1981–1984 роки. В 1981 році Бурдьє отримує посаду декана відділення соціології в Колеж де Франс. Мішель Фуко викладав в Колеж де Франс з 1971 року і до своєї смерті у 1984 року. Він очолював кафедру з непересічною назвою «Кафедра історії систем думки» (*Histoire des systèmes de pensée*). Тим не менш вони схожі в своєму інтересі до політики і економіки і в прагненні охопити якомога більше сфер, в тому числі маргінальні. Вони обидва відносилися до авангардного викладацького крила в Колеж де Франс.

Щодо Бурдьє, то він також застосовує поняття дискурсу, проте не концептуалізує його. Як зазначає Зінов'єв, поняття поля, або логіка поля Бурдьє, доволі подібне на поняття дискурсу у Фуко. «Багато в чому спрощуючи, можна сказати, що дискурс – це ті позиції, які можливі у відповідному полі, і ті промовляння, які можливо тримати з позицій, тобто дискурс можна уявити як сукупність позицій і диспозицій поля, утвореного дискурсом. Зокрема, дискурс політики утворює поле політики, визначає можливі позиції в ньому і розподіляє серед агентів диспозиції у відповідності з запланованими позиціями. Однак дискурс політики – це настільки глобальна дискурсивна формація, що вивчати її не уявляється можливим» [1, с. 132].

У підході Фуко концепція дискурсу займає надзвичайно важливе положення у його теорії. Ставлячи питання про людську природу і її становлення, Фуко приходить до переосмислення цієї природи. Фуко підриває очевидні на перший погляд речі і проблематизує їх. На основі аналізу історичних подій він доходить висновку, що сприйняття того чи іншого феномену що відбувається у суспільстві і те, що вважають нормальним чи не нормальним, прийнятним або злочинним, залежить від умов, в яких формувалося це суспільство. І таким чином ті рутинізовані практики, які здійснюються у суспільстві, є прийнятними і логічними лише в межах цього суспільства. Ця ідея стала основоположною в його теорії.

Як зазначив Стреттерн: «Показуючи, як поняття безумство змінювалося з плином часу, Фуко намагався звільнити теперішнє від його обмежень» [7]. Фуко, таким чином, наголошує на хибності ретроспективи де за оціночну основу береться сучасність. Тим самим він пориває з ідеєю «загальної історії» і з ідеєю загальності взагалі.

Досліджуючи певний історичний період, дослідник завжди перебуває і формується у межах свого дискурсу, що є закономірним, але дещо ускладнюючим фактом для дослідження історії, тому як за своєю суттю не приносить ніякого достовірного чи хоча б наближеного до достовірності знання про досліджуваний період.

Подібну ідею підтримує і П'єр Бурдьє, який критикує класичні наукові підходи за заангажовану позицію дослідника і за позиціонування об'єкта дослідження як «німого» монолітно-статичного утворення.

Фуко натомість пропонує підхід, який дозволяє йому хоча б частково зняти цю проблему. Як зазначив Стреттерн: «Фуко не тільки заповнив черговий пробіл в нашому соціальному самопізнанні, але й пов'язав його історію з динамічним розвитком самого суспільства» [7].

Праця, яка відкрила Фуко світу, є праця «Слова і речі. Археологія гуманітарних наук» 1966 року. А однією з головних праць Фуко, в якій найповніше проглядається його методологія є праця «Археологія знання» «L'archeologie du Savoir». 1969 року. В останній роботі Фуко пропонує новий метод дослідження дискурсивних практик. На переконання Фуко, археологія знання як метод має відкрити досліднику поступове розгортання і становлення знання і допомогти у реконструкції історичних епох.

Нових характеристик, у підході Фуко, набуває суб'єкт, він втрачає свій автономний статус. Фуко зазначає те, що суб'єкт формується на перетині багатьох дискурсів. А «пануючі мовні практики» інкорпуються у свідомість суб'єкта і конструюють її [8, с. 11].

Фуко вважав, що усі мисленнєві і ментальні установки людини – це продукт історії. Однією з основних концепцій у теорії Фуко є концепція епістемі, суть якої він розкриває у праці «Слова і речі». Епістема – це особливе співвідношення «слів», «речей» і «уявлень», задаючи умови можливості точок зору, знань і наук, характерних для певної історичної епохи» [7].

Тим не менш, Колесніков одразу ж вказує на те, що перехід від однієї епістемі до іншої у Фуко не в достатній мірі проблематизовано. Не пропрацьовано момент переходу однієї епістемі до іншої [4, с. 13].

В «Археології знання» Фуко розвиває критику «історико-трансцендентальної традиції». Як зазначає Колесніков, Фуко протиставляє, традиційному історичному опису, нову форму опису історії яка має назву «археологія» [4, с. 13].

«Основний принцип мислителя такий: будь-яка форма є композиція відносин сил. Пошук поля можливостей того чи іншого дискурсу, що веде мову про себе в процесі покладання своєї історії, ведеться археологічним способом, відмінним від традиційного історичного або документального. Філософське мислення, незважаючи на причетність історії, завжди було метаісторичним мисленням, процесом заперечення історії. Завдяки цій заперечуваності акт філософського пізнання є вічне сьогодення, тому філософія не може апелювати навіть до власної історії. Вона не володіє буттям як чимось dokonаним в часі і її істина – це процес, який завжди тут і тепер знову народжує і обґрунтовує себе. Філософське пізнання є внутрішнє зусилля, постійне запитування про свої передумови, абсолютний сумнів в них, і саме завдяки цьому відбувається її самообґрунтування. Філософ не може послатися на якусь раз і назавжди

вирішену проблему, оскільки філософія полягає не в збірці книг, а має місце лише тоді, коли існує зусилля філософського мислення, що сумнівається в собі і в різних філософських системах, і піддає їх запереченню. Але саме в рамках нетрадиційного, археологічного запитування вже-доконаного конститується робота думки Фуко, який розглядає процеси відкриття поля можливості наук, способів артикуляції форм знання, умов, при яких склалася саме така конфігурація, і ніяка інша. Фуко дає заговорити різноманітно, яке за фасадом виступаючого Єдності втратило одного разу все те, що не вписалося в це Єдине, але що мало силу для його визначення» [8, с. 19].

Критикуючи класичний підхід щодо дослідження історичних явищ і викриваючи його некомпетентність, Фуко зазначає, що «в своїй традиційній формі історія займається «меморизацією» пам'ятників минулого, вона перетворювала їх в документи і змушувала говорити сліди, які часто самі по собі зовсім не є вербальними або означають дещо відмінне від того, що вони говорять» [9, с. 42].

Читаючи праці, Фуко ми постійно знаходимо відсилки як до класиків філософії, так і до його сучасників. Наприклад коли Фуко зазначає, що «будь-яке висловлювання – це завжди подія, яку ні мова, ні значення не можуть повністю вичерпати» [9, с. 75].

Смисл будь-якого висловлювання можна зрозуміти лише перебуваючи у дискурсі, у межах якого було спродуковано це висловлювання. Фуко наводить приклад з медициною. Європейська медицина за часів Середньовіччя, за часів королеви Вікторії і сучасна інноваційна медицина мають набагато менш спільного ніж здається на перший погляд. Це пов'язано з тим, що визначення предмету дослідження і понятійний апарат, який використовувався в ту чи іншу епоху не тотожні між собою за змістом. Той, хто зараз визначається як психічно хвора людина і проходить лікування у відповідних закладах, у Середньовіччі був би визнаний злодієм або таким, що причетний до «злив сил». У вікторіанську епоху, не дивлячись на технічний прогрес, в певних медичних колах все ще скептично ставилися до дезинфекції, тому як тільки у 1857 році видатний французький хімік Луї Пастер обґрунтував ідею існування мікроорганізмів, і ця ідея ще не стала такою, що творить дискурс [6]. Сучасна медицина хоч і зберегла певну подібність зовнішньої форми у вигляді муніципальних лікарень і статус лікарів, проте за своїм змістом вона суттєво відрізняється від попередньої.

Фуко на сторінках «Археології знання» даючи визначення поняттю дискурс, відмовляється від його лаконічного формулювання, наче боячись втратити його сутність. Він мов би «кружляє» навколо цього поняття, намагаючись роздивитися його з усіх сторін і дати визначення тому, чим він є і чим не є. Проте так чи інакше, протягом тексту зустрічаються достатньо чіткі визначення. Втім, він дає і негативні визначення: «Дискурс – це дещо абсолютно інше, ніж те середовище, де, як на звичайній поверхні для записів складаються і накладаються один на одного встановленні заздалегідь об'єкти» [9, с. 100].

«Дискурс – це не просто мовна взаємодія, це певна сукупність правил, що притаманні дискурсивній практиці. Ці правила визначають аж ніяк не безмовне

існування реальності, аж ніяк не канонічне використання словника, вони визначають режим існування об'єктів» [9, с. 111].

«Звичайно, дискурс складається зі знаків; але те, що вони самі роблять, – це більше, ніж використання цих знаків для позначення речей. І це те більше яке робить їх незвідними ні до мови, ні до мовлення» [9, с.111–112]. Тому важливою теоретичною метою Фуко є показати те, чим є це більше. Дискурс виступає своєрідною практикою, яка встановлює систему відносин між новими і старими елементами, ця система в свою чергу « не є ні «реально» даною, ні задалегідь створеною» [9, с. 121].

Отже, ми відмовимося бачити в дискурсі феномен вираження (expression) – вербальний переклад синтезу, здійсненого в іншому місці; швидше, ми будемо шукати в ньому поле закономірності для різних позицій суб'єктивності. Дискурс, зрозумілий таким чином, не є величю розгорнутим проявом суб'єкта, який мислить, пізнає і робить його: навпаки, це сукупність, де можуть детерминуватися розсіювання суб'єкта і його переривчастість по відношенню до самого себе. Дискурс є простором взаємодій зовнішнього характеру, де розгортається мережа окремих місць розташування.

Роблячи висновок, потрібно сказати, що підхід Мішеля Фуко і його концепція дискурсу важливі для сучасного соціально-філософського дослідження. Він просякнутий духом структуралізму і є дещо категоричним, проте дозволив відійти від домінування об'єктивістської позиції у дослідженнях і підірвав основи євроцентризму і ідеалістичного підходу. А також похитнув суб'єктивну позицію дослідника щодо досліджуваного об'єкта.

Список використаних джерел

1. Зиновьев, А.О., 2003. 'Роль дискурса в организации политических позиций', *Журнал социологии и социальной антропологии*, СПб., Том VI, №4, с.130–145.
2. Кожемякин, Е.А., 2009. 'Концептуально-методологическое обоснование дискурсивной формы бытия культуры: автореф. дис. ... докт.: спец. 24.00.01 «культурология»', Белгород, 39 с.
3. Козырева, М.К., 2017. 'История возникновения понятий «дискурс» и «электронный дискурс»', *Научный альманах*, №3–2, с.431–434.
4. Колесников, А.С., 2004. 'Мишель Фуко и его «Археология знания»', *Фуко М. Археология знания*, Санкт-Петербург: Гуманитарная Академия, с.5–30.
5. Кибрик, А.А., 2003. 'Анализ дискурса в когнитивной перспективе. дис. докт. фил. наук: 10.02.19', Москва, 90 с.
6. Скрипаль, П., 2003. 'Бактериология', *Енциклопедія сучасної України*. [online] Доступно: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=41087.
7. Стретерн, П., 2005. 'Фуко / Философы за 90 минут', М.: Астрель; АСТ. [online] Доступно: <http://psylib.org.ua/books/stret01/txt20.htm>.
8. Тён А. ван Дейк, 1998. 'К определению дискурса', *Идеология: Междисциплинарный подход*. [online] Доступно: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
9. Фуко, М., 2004. 'Археология знания', *пер. с франц.*, Санкт-Петербург: Гуманитарная Академия, 416 с.
10. Sulin Carling. 'Discourse', *Keywords Glossary / The University of Chicago*. [online] Доступно: <http://csmt.uchicago.edu/glossary2004/discourse.htm>.
11. Frédéric Lebaron. 'Foucault and Bourdieu at the Collège de France'. [online] Доступно: [http://praktiskegrunde.dk/2017/praktiskegrunde\(2017-1+2e\)lebaron-college.pdf](http://praktiskegrunde.dk/2017/praktiskegrunde(2017-1+2e)lebaron-college.pdf).
12. Foucault, Michel, 1990. 'Politics. The Return of Morality', *Politics. Philosophy. Culture. Interviews and other writings 1977–1984*, London: Chapman & Hall, p.242–254.

References

1. Zinov'ev, A.O., 2003. 'Rol' diskursa v organizacii politicheskikh pozicij (The role of discourse in the organization of political positions)', *Zhurnal sociologii i social'noj antropologii*, SPb., Tom VI, №4, s.130–145.
2. Kozhemjakin, E.A., 2009. 'Konceptual'no-metodologicheskoe obosnovanie diskursnoj formy bytija kul'tury: avtoref. dis. ... dokt.: spec. 24.00.01 «kul'turologija» (Conceptual and methodological substantiation of the discourse form of being a culture: author. dis. ... Dr.: Spec. 24.00.01 "cultural studies)", Belgorod, 39 s.
3. Kozyreva, M.K., 2017. 'Istorija vozniknovenija ponjatij «diskurs» i «elektronnyj diskurs» (The history of the concepts "discourse" and "electronic discourse")', *Nauchnyj al'manah*, №3–2, s.431–434.
4. Kolesnikov, A.S., 2004. 'Mishel' Fuko i ego «Arheologija znanija» (Michel Foucault and his "Archeology of Knowledge")', *Fuko M. Arheologija znanija*, Sankt-Peterburg: Gumanitarnaja Akademija, s.5–30.
5. Kibrik, A.A., 2003. 'Analiz diskursa v kognitivnoj perspektive. dis. dokt. fil. nauk: 10.02.19 (Discourse analysis in a cognitive perspective. dis. Dr. Phil. Sciences: 10.02.19)', Moskva, 90 s.
6. Skrypal', I.G., 2003. 'Bakteriologija (Bacteriology)', *Encyklopedija suchasnoi' Ukrainy*. [online] Dostupno: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=41087.
7. Stretren, P., 2005. 'Fuko / Filosofiy za 90 minut (Foucault / Philosophers in 90 minutes)', М.: Астрель; АСТ. [online] Dostupno: <http://psylib.org.ua/books/stret01/txt20.htm>.
8. Tjon A. van Dejk, 1998. 'K opredeleniju diskursa (To the definition of discourse)', *Ideologija: Mezhdisciplinarnyj podhod*. [online] Dostupno: <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm>.
9. Fouco, M., 2004. 'Arheologija znanija (Archeology of knowledge)', *per. s franc.*, Sankt-Peterburg: Gumanitarnaja Akademija, 416 s.
10. Sulin Carling. 'Discourse', *Keywords Glossary / The University of Chicago*. [online] Dostupno: <http://csmt.uchicago.edu/glossary2004/discourse.htm>.
11. Frédéric Lebaron. 'Foucault and Bourdieu at the Collège de France'. [online] Dostupno: [http://praktiskegrunde.dk/2017/praktiskegrunde\(2017-1+2e\)lebaron-college.pdf](http://praktiskegrunde.dk/2017/praktiskegrunde(2017-1+2e)lebaron-college.pdf).
12. Foucault, Michel, 1990. 'Politics. The Return of Morality', *Politics. Philosophy. Culture. Interviews and other writings 1977–1984*, London: Chapman & Hall, p.242–254.

Besedina H., postgraduate, Faculty of Philosophy, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), mykhai@ukr.net

Specificity of the interpretation of the concept of «discourse» in the philosophy of Michel Foucault

Modern socio-cultural processes take place quickly enough. And before researchers, the issue of searching for an effective and optimal methodology for the study of socio-cultural phenomena is becoming more and more of a question.

An important step for the researcher is to analyze the approaches of the precursors to find answers to the above problems.

The article will discuss and analyze the specifics of the interpretation of the concept of «discourse» in the philosophy of Michel Foucault. The concept of discourse is not new to philosophy and sociology, since it is still mentioned in ancient Greece as a certain language event. In the second half of the twentieth century, many philosophers, sociologists, linguists, in particular, are used by him, to a certain extent, in particular Herbert Marcuse, Roland Barthes, Pierre Bourdieu, Teun Adrianus Van Dijk and others like that.

The concept of discourse has an important place in the philosophical approach of Michel Foucault. He sought to rethink the nature of social and the principles that lie in its basis. Foucault gradually comes to the conclusion that our whole history is not a linear development. Each separate epoch is a unique formation, which is formed within certain meanings and forms these meanings.

Thus, the retrospective approach in the study of historical phenomena is false.

Foucault does not give a clear and concise definition of the concept of discourse. But in general we can say that discourse is not just an environment, or linguistic interaction, it is primarily a set of rules that determine discursive practice.

Foucault's philosophical approach, as noted by critics, is somewhat inconsistent, but certainly is extremely important for contemporary socio-philosophical thought. And the concept of discourse has allowed to reform the way in which history is explored. And weaken the impact of the subject on the object.

Keywords: discourse, Michel Foucault, Pier Bourdieu, political discourse, scientific discourse, field of politics.

* * *